

Ocena wykorzystania mierników księgowych do badania rentowności Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe

Assessing the usefulness of accounting measures for examining profitability
of the State Forests' National Forest Holding

Anna Ankudo-Jankowska*, Jakub Glura

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Wydział Leśny, Katedra Ekonomiki Leśnictwa, ul Wojska Polskiego 71c, 60-625 Poznań

*Tel +48 61 8487687, e-mail: aankudo@up.poznan.pl

Abstract. The purpose of this study was to analyze the profitability of the State Forests by using accounting measures and to determine their practical applicability for evaluating the State Forests' activities covering the years 2008 – 2012. In our assessment, we used the ratios: return on assets, return on equity and return on sales, which were calculated for the four following levels of financial result: operating result and economic activity result, gross profit and net profit. The degree of variability of the analyzed ratios was determined for the years 2008–2012. On the basis of our survey, the State Forests' activities were found to be profitable. The ratios return on assets, sales and equity show only slight variation depending on the applied category of financial results. Furthermore, this study confirms that there is a high degree of variation over time. In the years 2008–2012, the profitability ranged from 2% to 13% with the highest profit having been reached in 2011. We conclude that for the State Forests' activity assessment, the profitability ratios established for the category of operating results will be of great significance.

Keywords: forest economics, ratio analysis, profitability ratios

1. Wstęp

Syntetyczną miarą oceny działalności każdej jednostki gospodarczej jest wielkość osiągniętego zysku i wynikający stąd poziom rentowności. W Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (PGLLP) działalność administracyjna i podstawowa co prawda nie podlega ocenie według kryterium zysku¹, jednak ustawa o lasach (Dz.U. nr 12, poz. 59, 2011 r.) obliguje jednostkę do prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej. Zgodnie z art. 50. ustawy Lasy Państwowe (LP) powinny prowadzić działalność na zasadzie samodzielności finansowej i pokrywać koszty działalności z własnych przychodów. Generowanie zysków pozwala nie tylko na zachowanie stabilności finansowej, ale także stwarza warunki do wykonywania wszystkich zadań związanych z prowadzeniem wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Podstawowe znaczenie ma zatem efektywne prowadzenie gospodarki leśnej, wyrażające się w uzyskiwaniu przez Lasy Państwowe rentow-

ności, gdyż jedynie dodatni wynik finansowy gwarantuje zrównoważony rozwój gospodarstwa leśnego. W związku z tym badanie i analiza rentowności jednostek Lasów Państwowych powinny znaleźć swoje miejsce w zarządzaniu gospodarstwem leśnym.

Do oceny działalności gospodarczej przedsiębiorstw powszechnie wykorzystuje się wskaźniki rentowności, które mają szerokie zastosowanie w różnokierunkowej analizie porównawczej. Mają one szczególne znaczenie, gdyż przedstawiają połączony wpływ płynności finansowej, zarządzania aktywami i długiem na operacyjne wyniki działalności firmy (Brigham 1997). Wskaźniki rentowności są relacją wyniku finansowego do różnych kategorii ekonomicznych, takich jak: przychody ze sprzedaży, koszty, majątek, i kapitał. Najczęściej ujmuje się je w trzech grupach: wskaźniki rentowności sprzedaży, wskaźniki rentowności majątku oraz wskaźniki rentowności zaangażowanego kapitału własnego (Sierpińska, Jachna 1997).

Obecnie, mimo pojawienia się nowych mierników oceny efektywności, wskaźniki oparte na zysku księgowym są nadal powszechnie stosowane. Zysk księgowy (bilansowy) traktuje się jako różnicę między przychodami i udokumentowanymi

¹ ocena na podstawie zgodności ich działalności z planem urządzenia lasu (na zasadzie najwyższej opłacalności)

kosztami. W zależności od strefy działalności wyraża się go w postaci zysku ze sprzedaży, zysku operacyjnego, zysku brutto z działalności gospodarczej, zysku brutto lub netto (Bednarski 2001).

2. Cel i zakres badań

Podstawowym celem badawczym pracy była analiza rentowności PGLLP przy wykorzystaniu księgowych mierników oraz próba określenia możliwości praktycznego zastosowania tych wskaźników do oceny działalności Lasów Państwowych. Badaniami objęto lata 2008–2012. W ocenie wykorzystano wskaźniki rentowności majątku, kapitału własnego i sprzedaży, które zostały określone dla różnych poziomów wyniku finansowego. Ustalono ich wartość i poddano analizie ich zmienność w czasie.

3. Metodyka

Do oceny rentowności PGLLP wykorzystano dane zawarte w rocznych sprawozdaniach finansowych (bilans PGLLP, rachunek zysków i strat, sprawozdania finansowo-gospodarcze) z lat 2008–2012. Podstawę analizy stanowiły wskaźniki rentowności sprzedaży, rentowności majątku oraz rentowności kapitału własnego, które zostały obliczone dla czterech poziomów (kategorii) wyniku finansowego:

- wynik z działalności operacyjnej (rentowność operacyjna),
- wynik z działalności gospodarczej (rentowność gospodarcza),
- wynik brutto (rentowność brutto),
- wynik netto (rentowność netto).

Wartość wskaźników została ustalona według następujących formuł:

$$\text{Wskaźnik rentowności sprzedaży} = \frac{W_o \text{ (lub } W_g, W_b, W_n)}{P_s} \times 100\%$$

$$\text{Wskaźnik rentowności majątku} = \frac{W_o \text{ (lub } W_g, W_b, W_n)}{A} \times 100\%$$

$$\text{Wskaźnik rentowności kapitału własnego} = \frac{W_o \text{ (lub } W_g, W_b, W_n)}{KW} \times 100\%$$

gdzie:

- W_o – wynik z działalności operacyjnej,
- W_g – wynik z działalności gospodarczej,
- W_b – wynik brutto,
- W_n – wynik netto,
- P_s – przychody ze sprzedaży,
- A – stan aktywów,
- KW – stan kapitałów własnych.

Przeanalizowano tempo zmian badanych kategorii ekonomicznych (majątek, kapitał własny, koszty, przychody) i wskaźników rentowności w latach 2008–2012. W tym celu wykorzystano wskaźniki dynamiki z zastosowaniem bazy stałej i bazy zmiennej. Dla wskaźników jednopodstawowych bazę stanowiły wielkości z dnia 31.12.2008 r.

$$\text{Wskaźniki dynamiki wg bazy stałej} = \frac{Z_n - Z_{2008}}{Z_{2008}} \times 100\%$$

$$\text{Wskaźniki dynamiki wg bazy stałej} = \frac{Z_n - Z_{n-1}}{Z_{n-1}} \times 100\%$$

gdzie:

Z_n – stan badanej kategorii ekonomicznej lub wskaźnika rentowności z roku bieżącego,

Z_{n-1} – stan badanej kategorii ekonomicznej lub wskaźnika rentowności z roku poprzedniego,

Z_{2008} – stan badanej kategorii ekonomicznej lub wskaźnika rentowności z roku 2008.

4. Wyniki badań

W latach 2008–2012 majątek LP zwiększył się o ponad 50%, z 6 do ponad 9 mld PLN. Nastąpił również wzrost kapitału własnego, blisko o połowę, z 4,7 mld PLN do niecałych 7 mld PLN. Przy czym najkorzystniejsze zmiany wystąpiły w roku 2011, kiedy to aktywa i kapitał własny LP wzrosły o 20% w stosunku do roku 2010. Trendem wzrostowym charakteryzowały się przychody ogółem oraz całkowite koszty poniesione na gospodarstwo leśne, w pięcioletnim okresie analizy obie kategorie ekonomiczne wzrosły o 30% (tab. 1).

W latach 2008–2012 LP wykazywały zróżnicowany poziom rentowności, na co miała wpływ przede wszystkim wielkość generowanego przez LP zysku oraz zmiany występujące w wielkości majątku, sprzedaży i kapitale własnym w poszczególnych latach okresu badawczego.

Wielkość generowanego zysku pozostaje w bezpośrednim związku z ponoszonymi kosztami i uzyskiwanymi przychodami jednostki. W okresie badawczym zarówno całkowite koszty, jak i przychody w LP wzrosły średnio o 30% (tab. 1), przy czym w poszczególnych latach analizy zaobserwowano różne tempo i kierunek ich zmian oraz zmienny udział kosztów w przychodach.

Udział kosztów w przychodach charakteryzował się zróżnicowaniem od 88 do 97%, (2008 – 96%, 2009 – 97%, 2010 – 93%, 2011 – 88%, 2012 – 96%). Na wielkość przychodów w LP decydujący wpływ miały przychody ze sprzedaży drewna, które stanowiły średnio około 85% przychodów ogółem. Od 2008 r. obserwowany jest spadek popytu na drewno. Co prawda w roku 2009 wielkość sprzedaży drewna wzrosła o 1 mln m³, do poziomu 33,3 mln m³, jednak nastąpił spadek cen sprzedaży drewna ogółem o 8%, w tym ceny drewna tartaczno-iglastego i liściastego spadły o 12% (DGLP 2010). Jednocześnie zwiększył się nieznacznie udział kosztów cał-

Tabela 1. Wartość (tys. PLN) i dynamika (%) kategorii ekonomicznych kształtujących poziom rentowności w Lasach Państwowych w latach 2008–2012

Table 1. The value (tys. PLN) and dynamics (%) of economic categories shape the level of profitability in the State Forests in 2008–2012

Wyszczególnienie Specification	Lata / Years					Baza stała Fixed base [2008=100%]				Baza zmienna Variable base [%]		
	2008	2009	2010	2011	2012					2010/	2011/	2012/
	tys. PLN thous. PLN					2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011
Aktywa Assets	6065876	6245991	7066274	8485918	9185768	2,97	16,49	39,90	51,43	13,13	20,09	8,25
Kapitał własny Equity	4713462	5014099	5524372	6528277	6968212	6,38	17,20	38,50	47,84	10,18	18,17	6,74
Przychody ogółem Total revenues	5646505	5210587	6010642	7464435	7355316	-7,72	6,45	32,20	30,26	15,35	24,19	-1,46
Koszty ogółem Total costs	5405587	5029053	5617431	6603905	7053702	-6,97	3,92	22,17	30,49	11,70	17,56	6,81
Przychody netto ze sprzedaży Net revenues from sales	5501408	5049566	5742838	7142701	6920485	-8,21	4,39	29,83	25,79	13,73	24,38	-3,11
Wynik ze sprzedaży Profit/loss on sales	134975	83731	208551	669462	-1635	-37,97	54,51	395,99	-101,21	149,07	221,01	-100,24
Wynik z działalności operacyjnej Profit on operating activities	171142	129115	331439	792603	195863	-24,56	93,66	363,12	14,44	156,70	139,14	-75,29
Wynik z działalności gospodarczej Profit on business activities	240918	181534	393211	860530	301615	-24,65	63,21	257,19	25,19	116,60	118,85	-64,95
Wynik brutto Gross profit	241174	182086	393068	861611	301998	-24,50	62,98	257,26	25,22	115,87	119,20	-64,95
Wynik netto Net profit	222028	167368	367446	829141	259604	-24,62	65,50	273,44	16,92	119,54	125,65	-68,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rocznych sprawozdań finansowych PGLLP za lata 2008–2012

Source: Own calculations based on data from the annual financial statements of the State Forests in 2008–2012

kowitych w przychodach, co przełożyło się na niższy wynik finansowy w porównaniu z rokiem poprzednim.

W roku 2010 poprawiła się relacja poniesionych kosztów do uzyskanych przychodów. W porównaniu z rokiem poprzednim udział kosztów w przychodach spadł o 4 punkty procentowe, do poziomu 93%.

Najkorzystniejsza relacja przychodów do kosztów wystąpiła w roku 2011, udział kosztów w przychodach był najniższy w okresie badawczym i wynosił 88%. Co prawda zarówno koszty i przychody w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły, jednak wyższą dynamiką wzrostu charakteryzowały się przychody (tab. 1). W tym roku LP wyge-

nerowały najwyższy zysk. Jest to jednocześnie rok, w którym wszystkie wskaźniki rentowności wykazały najwyższe wartości. Wzrost przychodów LP był wynikiem wzrostu sprzedaży, a przede wszystkim znacznego wzrostu cen na surowiec drzewny. LP przekroczyły plan sprzedaży o 2%, sprzedając 35 mln m³ drewna. W porównaniu z rokiem 2010 ceny drewna wzrosły o 20%. Największe zmiany dotyczyły podstawowego sortymentu pozyskiwanego w LP – drewna tartaczno-iglastego, którego ceny wzrosły o ponad 26% (DGLP 2012). W roku 2012 nieznacznie spadły ceny na drewno. Ogółem spadek ten wynosił 3%, przy czym ceny papierówki iglastej spadły o 8% (DGLP 2013).

4.1. Rentowność Lasów Państwowych w latach 2008–2012

Zróznicowany stan analizowanych wielkości ekonomicznych oraz ich wzajemne zależności w poszczególnych latach okresu badawczego miały bezpośredni wpływ na kształtowanie się wskaźników rentowności w gospodarstwie leśnym. Wskaźniki rentowności poddane analizie czasowej wykazywały znaczne zmiany oraz różny kierunek i tempo zmian. Natomiast analizowane wskaźniki charakteryzowały się niewielkim zróżnicowaniem w zależności od zastosowania w obliczeniach różnych kategorii wyniku finansowego (tab. 2).

4.2. Rentowność majątku

Za pomocą wskaźników rentowności majątku można dokonać pomiaru i oceny efektywności zarządzania aktywami znajdującymi się w dyspozycji jednostki.

Wskaźniki rentowności majątku poddane analizie w czasie wykazywały znaczne różnice, wynikające ze zmian w stanie majątku, jak i zmian wielkości wygenerowanego zysku. W latach 2008–2012 rentowność majątku LP wynosiła od 2 do 10% (ryc. 1). Kierunek zmian wskaźników rentowności majątku był zgodny z kierunkiem zmian wskaźników rentowności sprzedaży.

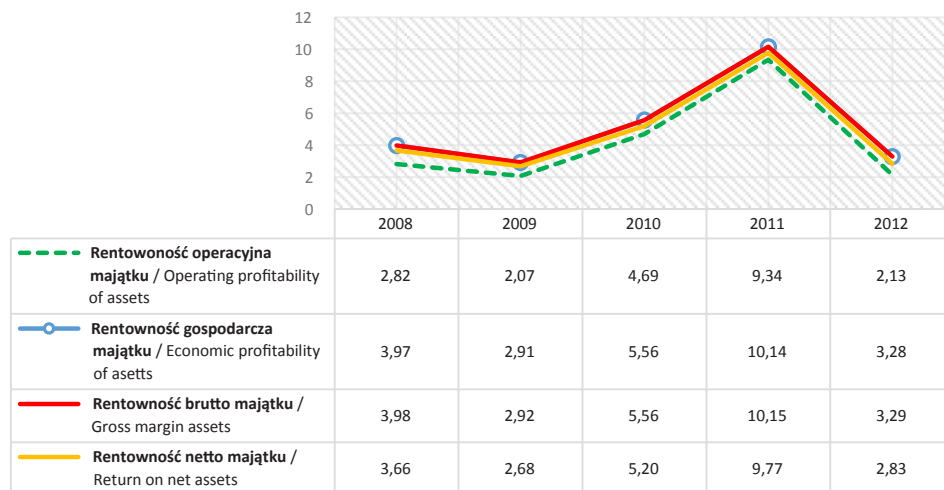
Tabela 2. Dynamika wskaźników rentowności sprzedaży, majątku i kapitału własnego (%) w LP w latach 2008–2012

Table 2. Dynamics of return on sales, assets and equity (%) in the State Forests in 2008–2012

Poziom wyniku finansowego Level of financial result	Wskaźniki rentowności Profitability ratios	Baza stała Fixed base [2008=100%]				Baza zmienna Variable base [%]			
		2009	2010	2011	2012	2010/2009	2011/2010	2012/2011	
Poziom operacyjny Operational level	rentowność operacyjna operating profitability of	sprzedaży sales	-17,68	85,53	256,91	-9,00	125,39	92,37	-74,50
		majątku assets	-26,60	66,31	231,21	-24,47	126,57	99,15	-77,19
		kapitału własnego equity	-28,93	65,29	234,44	-22,59	132,56	102,33	-76,85
Poziom gospodarczy wyniku brutto Economic result gross level	rentowność gospodarcza economic profitability of	sprzedaży sales	-17,81	56,39	175,11	-0,46	90,28	75,91	-63,82
		majątku assets	-26,70	40,05	155,42	-17,38	91,07	82,37	-67,65
		kapitału własnego equity	-29,16	39,33	157,93	-15,26	96,69	85,11	-67,15
Poziom wyniku brutto Gross result level	rentowność brutto gross profitability of	sprzedaży sales	-17,58	56,16	175,34	-0,46	89,47	76,32	-63,85
		majątku assets	-26,63	39,70	155,03	-17,34	90,41	82,55	-67,59
		kapitału własnego equity	-29,10	39,06	157,81	-15,43	96,14	85,39	-67,20
Poziom wyniku netto Net result level	rentowność netto net profitability of	sprzedaży sales	-18,07	58,42	187,38	-7,18	93,35	81,41	-67,70
		majątku assets	-26,78	42,08	166,94	-22,68	94,03	87,88	-71,03
		kapitału własnego equity	-29,09	41,19	169,64	-20,81	99,10	90,98	-70,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rocznych sprawozdań finansowych PGLLP za lata 2008–2012

Source: Own calculations based on data from the annual financial statements of the State Forests in 2008–2012

Rycina 1. Rentowność majątku (%) PGLLP w latach 2008–2012

Figure 1. Return on assets (%) of the State Forests in 2008–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rocznych sprawozdań finansowych PGLLP za lata 2008–2012

Source: Own calculations based on data from the annual financial statements of the State Forests in 2008–2012

Od roku 2008 do roku 2011 wskaźniki rentowności majątku, w zależności od poziomu wyniku finansowego, wzrosły 2,5–3-krotnie. Największym wzrostem charakteryzował się wskaźnik rentowności operacyjnej majątku. Wskaźniki rentowności majątku, porównując początek z końcem okresu badawczego, wykazały spadek na poziomie 17–24% (tab. 2).

4.3. Rentowność kapitału własnego

Wskaźniki rentowności kapitału własnego są syntetycznym wyrazem efektywności zaangażowanego kapitału. Przy badaniu rentowności kapitału własnego wskazuje się na problemy związane z określeniem wielkości tegoż kapitału (Waśniewski, Skoczylas 2002). Kapitał własny, ujęty w bilansie, obejmuje: kapitał podstawowy, kapitał zapasowy, kapitał rezerwowy, kapitał z aktualizacji wartości majątku trwałego, niepodzielony zysk z lat ubiegłych oraz zysk z roku bieżącego. Należy mieć na uwadze, że ten ostatni składnik w przypadku LP nie zasila w całości kapitału własnego. Zgodnie z Rozporządzeniem RM z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w PGLLP (Dz.U. nr 134, poz. 692, 1994 r.) z dodatniego wyniku finansowego mogą być wydzielone środki, w wysokości nieprzekraczającej łącznie 15%, z przeznaczeniem na nagrody dodatkowe, zasilenie zakładowego funduszu świadczeń społecznych oraz cele społecznie użyteczne, w tym świadczenia na rzecz jednostek użyteczności publicznej i oświatowej.

W ustalaniu wielkości kapitału własnego pewne wątpliwości budziły także rezerwy, które zostały wyjaśnione po nowelizacji ustawy o rachunkowości (Dz.U. nr 113, poz. 1186, 2000 r.). Obecnie rezerwy są jednoznacznie traktowane jako zobowiązania.

W rozpatrywanym okresie wskaźniki rentowności kapitału własnego wahały się w przedziale od 3 do 13% (ryc. 2).

Począwszy od 2008 do roku 2011 r. zaobserwowano tendencję wzrostową, analizowane wskaźniki rentowności kapitału wzrosły 2,5–3-krotnie (na poziomie operacyjnym z 3,6 do ponad 12%, na poziomie gospodarczym i poziomie wyniku brutto z 5 do ponad 13%, na poziomie wyniku netto z 4,7 do 12,7%), po czym nastąpił ich wyraźny spadek w roku 2012 do wartości 2,8–4,3% (tab. 2, ryc. 2). Rentowność kapitału, porównując początek z końcem okresu badawczego, obniżyła się z 15 do 23%, w zależności od poziomu wyniku finansowego.

4.4. Rentowność sprzedaży

W praktyce gospodarczej wskaźniki rentowności sprzedaży są jednymi z najczęściej wykorzystywanych wskaźników do oceny uzyskanych efektów działalności jednostek. Stanowią one szczególną grupę mierników, gdyż jako jedyne w swej konstrukcji, zarówno w liczniku, jak i w mianowniku, uwzględniają wielkości strumieniowe. W związku z tym, w praktycznej analizie nie jest konieczna ich korekta o wskaźniki inflacji (Bednarski 2001).

W poszczególnych latach okresu badawczego wskaźniki rentowności sprzedaży PGLLP wykazywały duże zróżnicowanie, które wynikało ze zmian rocznych w wartości sprzedaży i wielkości wygenerowanego zysku.

W latach 2008–2011 rentowność sprzedaży w LP wynosiła od ponad 2 do 12% (ryc. 3).

Od roku 2009 wszystkie analizowane wskaźniki rentowności sprzedaży charakteryzowały się stałym trendem wzrostowym, w roku 2011 osiągnęły one najwyższe wartości. Od początku 2012 nastąpiła zmiana trendu na spadkowy i na koniec tego roku wskaźniki, w zależności od poziomu wyniku finansowego, obniżyły się o 64–75%. Porównując początek z końcem okresu badawczego, należy stwierdzić praktycznie

stały poziom rentowności gospodarczej i rentowności brutto sprzedaży. Niewielkim spadkiem charakteryzowały się natomiast wskaźniki rentowności operacyjnej i rentowności netto sprzedaży, odpowiednio o 9% i 7% (tab. 3).

4.5. Wpływ kategorii wyniku finansowego na poziom rentowności w LP

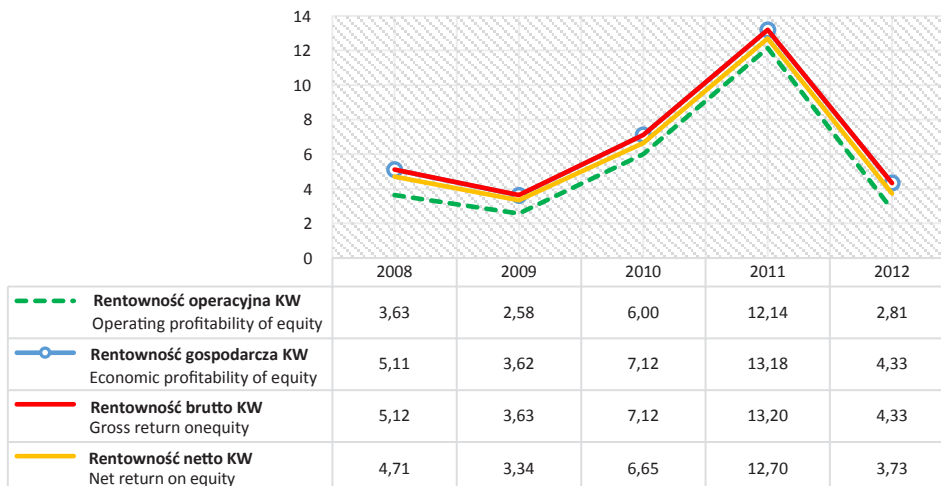
Wskaźniki rentowności prezentowały niewielkie zróżnicowanie, w zależności od zastosowania w obliczeniach różnych kategorii wyniku finansowego (tab. 2).

Najniższą rentowność sprzedaży, majątku oraz kapitału własnego uzyskały LP na poziomie operacyjnym wyniku finansowego. Wskaźniki operacyjnej rentowności są szcze-

gólnie ważne, gdyż wskazują one na zdolność jednostki gospodarczej do osiągania zysku z działalności, do której jednostka została powołana.

W latach 2008–2012 wskaźniki rentowności operacyjnej charakteryzowały się najwyższą dynamiką zmian, porównując do wskaźników rentowności pozostałych poziomów. Wyższe wartości wskaźników rentowności gospodarczej niż rentowności operacyjnej wynikały z korzystnej relacji ponoszonych kosztów i uzyskiwanych przychodów z działalności finansowej.

W poszczególnych latach okresu badawczego wskaźniki rentowności gospodarczej oraz wskaźniki rentowności brutto charakteryzowały się nieznacznymi różnicami. Świadczy to o znikomym wpływie strat i zysków nadzwyczajnych na

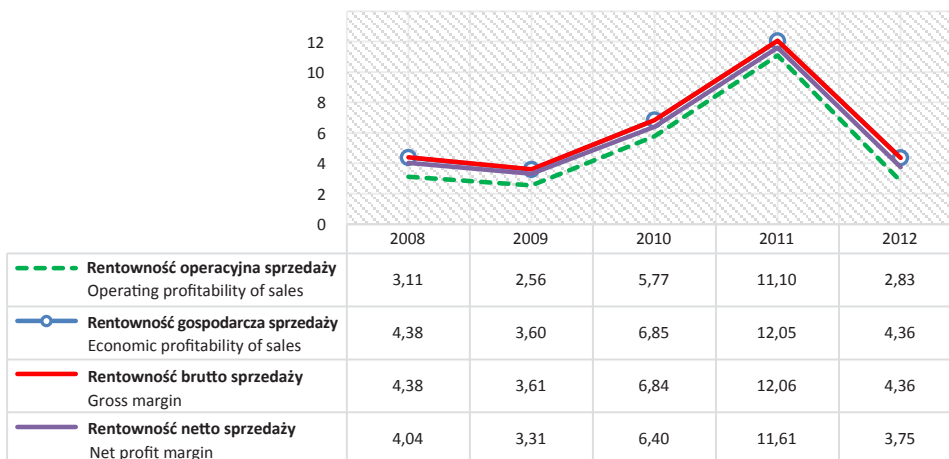

Rycina 2. Rentowność kapitału własnego (%) PGLLP w latach 2008–2012

Figure 2. Return on equity (%) of the State Forests in 2008–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rocznych sprawozdań finansowych PGL LP za lata 2008–2012

Source: Own calculations based on data from the annual financial statements of the State Forests in 2008–2012

Rycina 3. Rentowność sprzedaży (%) PGLLP w latach 2008–2012

Figure 3. Return on sales (%) of the State Forests in 2008–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rocznych sprawozdań finansowych PGLLP za lata 2008–2012

Source: Own calculations based on data from the annual financial statements of the State Forests for in 2008–2012

efektywność gospodarowania w skali całego PGLLP. Klęski żywiołowe natomiast z pewnością będą miały istotny wpływ na kształtowanie się rentowności w nadleśnictwach, gdzie skutki tych zdarzeń w znaczący sposób mogą wpłynąć na wynik finansowy jednostki.

5. Dyskusja i wnioski

Podstawowym miernikiem oceny działalności gospodarczej jednostek jest rentowność, będąca efektem finalnym podjętych przez nie decyzji i przyjętej strategii gospodarczej. W praktyce gospodarczej do oceny efektywności przedsiębiorstwa powszechnie wykorzystuje się wskaźniki rentowności oparte na miernikach księgowych. Już w latach dwudziestych poprzedniego stulecia Donaldson Braun, twórca modelu Du Ponta, twierdził, że wskaźniki te mogą stanowić dobre narzędzie kontroli i porównań między przedsiębiorstwami (Bednarski 2001).

W ocenie efektywności gospodarowania należy zwrócić uwagę przede wszystkim na właściwy dobór wskaźników oraz ich konstrukcję. Bowiem wartość wskaźników jest uzależniona od wielkości uwzględnionych w formułach obliczeniowych, wzajemnych zależności oraz tempa i kierunku ich zmian. W analizie rentowności szczególnie ważny jest także dobór odpowiedniej kategorii wyniku finansowego, która odzwierciedla różny zakres prowadzonej działalności w przedsiębiorstwie. W konstrukcjach wskaźników rentowności powszechnie wykorzystuje się wynik netto oraz wynik brutto (Olzacka, Pałczyńska-Gościniak 2000; Bień 2002; Waśniewski, Skoczylas 2002). Wynik netto, jako kategoria ekonomiczna, przedstawia całokształt czynników wpływających na efektywność gospodarowania, począwszy od celowych i świadomych decyzji kierowników jednostek, poprzez czynniki niezależne od decyzji menadżerów, takie jak zdarzenia losowe czy ordynacja podatkowa. Z kolei wskaźniki rentowności oparte na wyniku brutto mają tę zaletę, że ich poziom nie jest zależny od stopy opodatkowania zysku. Węższy zakres efektów działalności jednostki odzwierciedla wynik brutto z działalności gospodarczej, który nie uwzględnia wpływu strat i zysków nadzwyczajnych.

W praktyce gospodarczej coraz częściej zwraca się uwagę na wykorzystanie wyniku operacyjnego w konstrukcjach wskaźników rentowności (Tyran 2000; Kurtys 2004). W ustalaniu rentowności na poziomie operacyjnym uwzględnia się jedynie efekty zasadniczej działalności przedsiębiorstwa, czyli wynik ze sprzedaży produktów oraz wynik z pozostałej działalności operacyjnej. I co jest istotne, nie bierze się pod uwagę wyniku z działalności finansowej oraz efektów zdarzeń nadzwyczajnych. Badanie rentowności w czasie wymaga skoncentrowania się na działalności typowej dla danego przedsiębiorstwa, natomiast wpływ pozostałych czynników (finansowych, nadzwyczajnych) ma w tym przypadku znaczenie drugorzędne (Leszczyński, Skowronek-Mielczarek 2000). Długookresowe funkcjonowanie jednostki gospodarczej należy wiązać z jej rozwojem, uwarunkowanym przede wszystkim zdolnością do generowania zysków z zaangażowanych środków gospodarczych w działalność operacyjną.

W ocenie rentowności PGLLP należy zwrócić uwagę na specyfikę gospodarki leśnej i ograniczone możliwości maksymalizacji zysków wynikające z realizacji zadań ustawowych. Wraz z ewolucją poglądów na funkcje lasu zmieniło się także podejście do ekonomicznego aspektu funkcjonowania gospodarstwa leśnego. Lasy Państwowe działające w warunkach gospodarki rynkowej realizują różnorodne funkcje – produkcyjne, ekologiczne i społeczne. Realizacja pozaprodukcyjnych funkcji lasu wiąże się z powstawaniem kosztów przy jednoczesnym braku ich pokrycia w postaci uzyskiwanych z tego tytułu przychodów. Wszystkie funkcje mogą być wykonywane jedynie w warunkach samodzielności finansowej LP. Korzystna relacja ponoszonych kosztów i uzyskiwanych przychodów, a w konsekwencji zdolność do generowania zysków zapewniają LP nie tylko stabilność finansową, ale również możliwość kontynuowania zrównoważonej gospodarki leśnej. W kontekście tych uwarunkowań pomiar i ocena rentowności jednostki powinny stanowić ważny element zarządzania gospodarstwem leśnym.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że:

1. W latach 2008–2012 działalność Lasów Państwowych była rentowna, przy czym wskaźniki rentowności poddane analizie czasowej wykazywały znaczne różnice oraz różny kierunek i tempo zmian. Na zróżnicowanie wskaźników rentowności miały wpływ zmiany w wielkości generowanego przez LP zysku oraz zmiany w wielkości majątku, sprzedaży i kapitału własnego występujące w poszczególnych latach okresu badawczego.

2. Wartość i różnice między analizowanymi wskaźnikami rentowności operacyjnej, gospodarczej, brutto oraz netto były determinowane przez strukturę zysku generowanego z poszczególnych rodzajów działalności. W okresie badawczym wskaźniki te prezentowały niewielkie zróżnicowanie, w zależności od przyjętej do obliczeń kategorii wyniku finansowego.

Najniższą rentowność majątku, kapitału własnego oraz sprzedaży uzyskały LP z działalności operacyjnej. Natomiast najwyższe wartości wskaźniki te osiągnęły na poziomie brutto wyniku finansowego. Wskaźniki rentowności gospodarczej i odpowiadające im wskaźniki rentowności brutto kształtowały się na jednakowym lub zbliżonym poziomie, co należy wiązać z marginalnym wpływem zdarzeń nadzwyczajnych na wynik finansowy LP. Stwierdzono również niewielkie różnice między wskaźnikami rentowności brutto i netto. Wynika to z faktu, że działalność administracyjna i gospodarcza w LP są zwolnione z podatku dochodowego CIT. Natomiast opodatkowana działalność dodatkowa, ze względu jej na niewielki udział w strukturze kosztów i przychodów, ma znikomy wpływ na kształtowanie się wyniku finansowego Lasów Państwowych.

3. Wskaźniki oparte na miernikach księgowych mogą być wykorzystywane do ogólnej oceny rentowności PGLLP. Zasadnicze znaczenie powinny mieć wskaźniki o dużym stopniu decyzyjności, których poziom będzie wynikał z rozstrzygnięć zależnych od kadry kierowniczej Lasów Państwowych. W związku z tym w długookresowej analizie rentowności powinny mieć zastosowanie przede wszystkim wskaźniki ustalane na poziomie operacyjnym, gdzie wpływ czynników zewnętrznych jest najmniejszy.

W analizie przestrzennej jednostek Lasów Państwowych wskaźniki rentowności oparte na miernikach księgowych mają mniejsze znaczenie, z uwagi na zróżnicowanie przestrzenne produkcji leśnej oraz zakłócenia wynikające z funkcjonowania funduszu leśnego. Dla obiektywizacji oceny i możliwości porównania jednostek LP należałoby w analizie uwzględnić wskaźniki kwantyfikujące zmienność warunków przyrodniczo-leśnych oraz dopłaty i wpłaty na fundusz leśny.

4. Przeprowadzona ocena rentowności, oparta na miernikach księgowych, jest analizą zewnętrzną, której zakres został wyznaczony przez informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych publikowanych przez PGLLP. Ma ona zatem charakter syntetyczny. Można ją jedynie traktować jako analizę wstępną, której zadaniem jest ogólna ocena zdolności LP do generowania zysków. Z uwagi na to, że interpretacja zjawisk szczegółowych na podstawie wskaźników syntetycznych jest praktycznie niemożliwa (Duraj 1993), wykorzystanie analizy rentowności na podstawie mierników księgowych na potrzeby wewnętrzne LP wymaga pogłębienia oceny i jej rozszerzenia o analizę przyczynową. W połączeniu z innymi narzędziami analitycznymi może ona w pełni spełniać swoje funkcje poznawcze i posłużyć do przewidywania warunków działania PGLLP w przyszłości.

Konflikt interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów.

Źródła finansowania

Badania sfinansowano ze środków własnych.

Literatura

- Bednarski L. 2001. Analiza finansowa w przedsiębiorstwie. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa. ISBN 83-208-1325-5.
- Bień W. 2002. Czytanie bilansu przedsiębiorstwa (dla menadżerów). Finans-Servis. Zespół Doradców Finansowo-Księgowych Sp. z o.o. Warszawa. ISBN 83-86 226-49-8.
- Brigham E.F. 1997. Podstawy zarządzania finansami. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa. ISBN 83-208-1076-0, 83-208-1077-9.

- Duraj J. 1993. Analiza ekonomiczna w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź. ISBN 83-7016-698-9.
- Kurtys E. 2004. Analiza przychodów, wyniku finansowego i rentowności przedsiębiorstw, w: Analiza finansowa przedsiębiorstwa – ujęcie sytuacyjne (red. M. Hamrol). Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, 291–296. ISBN 83-7417-017-4.
- Leszczyński Z., Skowronek-Mielczarek A. 2000. Analiza ekonomiczno-finansowa firmy. Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o., Warszawa. ISBN 83 72 51-089-X.
- Olzacka B., Pałczyńska-Gościński R. 2000. Jak oceniać firmę. Metodyka i przykłady liczbowe. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk. ISBN 83-71870-9.
- Sierpińska M., Jachna T. 1997. Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa. ISBN 83-01-11187-9.
- Tyran M. R. 2000. Wskaźniki finansowe. Oficyna Ekonomiczna, Kraków. ISBN 83 87 916-54-4.
- Waśniewski T., Skoczylas W. 2002. Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwie. Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa. ISBN 83- 86543-69-8.

Materiały źródłowe

- DGLP 2010. Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za rok 2009. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- DGLP 2012. Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za rok 2011. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- DGLP 2013. Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za rok 2012. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- Rozporządzenie 1994. Rozporządzenie RM z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w PGLLP, Dz.U. z 1994 r. Nr 134, poz. 692.
- Ustawa 2000. Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, Dz.U. z 2011 r. Nr 113, poz.1186.
- Ustawa 2011. Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r., Dz.U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59.

Wkład autorów

A.A-J. – koncepcja artykułu, przegląd literatury, analiza danych, przygotowanie maszynopisu, korekta; J.G. – zbieranie i opracowanie danych (tabele, wykresy).